

Κατανοούμε την πολιτική

Φάκελος εργασίας 2: Πώς μπορώ να υποστηρίξω τους μαθητές μου στην άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα;

Ο κεντρικός στόχος της EDC/HRE είναι να μπορέσουν οι μαθητές να συμμετέχουν στην κοινότητά τους και στην πολιτική. Για να αναλάβουν δράση, οι μαθητές πρέπει να γνωρίζουν τι θέλουν να επιτύχουν. Οι στόχοι και οι στρατηγικές πολιτικής συμμετοχής στηρίζονται στην ανάλυση και την κριτική.

Πώς μπορούν οι εκπαιδευτικοί της EDC/HRE επομένως να υποστηρίξουν τους μαθητές τους στην άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα; Οι μαθητές ασκούν κριτική επί μονίμου βάσεως για ζητήματα και αποφάσεις, άλλοτε συναισθηματικά, άλλοτε διαισθητικά. Πώς μπορούν οι μαθητές να αναπτύξουν μια πιο αναστοχαστική προσέγγιση στην άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα;

Ποια κριτήρια είναι κατάλληλα για την άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα;

Η ίδια ιστορία που έχει ήδη χρησιμοποιηθεί στον προηγούμενο φάκελο εργασίας χρησιμοποιείται ως παράδειγμα για να καταδείξει πώς μπορούν να καθοριστούν κριτήρια για την άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα, σε αντίθεση και ισορροπία. Με τη χρήση της ίδιας ιστορίας, οι δύο φάκελοι εργασίας δείχνουν πώς ένα πολιτικό θέμα μπορεί να αναλυθεί από διάφορες προοπτικές. Η κριτική για πολιτικά θέματα επικεντρώνεται στη διάσταση των πολιτικών θεμάτων (βλ. τον προηγούμενο φάκελο εργασίας), διερευνώντας την σε μεγαλύτερο βάθος.

Μια περίπτωση

Μια μικρή πόλη σε μια αγροτική περιοχή έχει ένα σχολείο που εξυπηρετεί όχι μόνο τους μαθητές που ζουν στην πόλη, αλλά και αυτούς σε ακτίνα μέχρι 20 χιλιόμετρα. Για τη μεταφορά τους από το σπίτι στο σχολείο χρησιμοποιούν λεωφορείο. Η δημοτικές αρχές υποστηρίζουν οικογένειες με χαμηλό εισόδημα, ιδιαίτερα αν έχουν δύο ή περισσότερα παιδιά στο σχολείο. Οι οικογένειες λαμβάνουν για το λεωφορείο μια έκπτωση, που κυμαίνεται από 25% έως 75%.

Η οικονομική κρίση έχει πλέον οδηγήσει σε μια απότομη πτώση των φορολογικών εσόδων. Οι αντιπρόσωποι στο δημοτικό συμβούλιο συζητάνε τώρα πώς μπορούν να μειωθούν οι δαπάνες για να αποφευχθεί η χρηματοδότηση από πιστώσεις όσο το δυνατόν περισσότερο. Μερικοί σημαίνοντες πολιτικοί και σχολιαστές έχουν προτείνει να μειωθεί η έκπτωση για το λεωφορείο, ή ακόμα και να κοπεί εντελώς. Υποστηρίζουν ότι οι συνολικές περικοπές δαπανών είναι σημαντικές, αλλά είναι κατανεμημένες μεταξύ πολλών οικογενειών που έτσι δύσκολα θα "αισθανθούν το πρόβλημα". Όμως, πολλοί γονείς διαφωνούν με την άποψη αυτή και θέλουν το σύστημα των οικογενειακών ελαφρύνσεων να παραμείνει ως έχει.

Η ιστορία αυτή είναι φανταστική, αλλά πιθανώς αρκετά χαρακτηριστική όσον αφορά συζητήσεις σχετικά με τη μείωση των δημόσιων δαπανών σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Πώς θα κριθεί το θέμα αυτό;

Η τοπική αυτοδιοίκηση πρέπει να προσπαθήσει να επιτύχει δύο στόχους που είναι δύσκολο να επιτευχθούν ταυτόχρονα.

1. Οικογένειες με χαμηλό εισόδημα χρειάζονται στήριξη. Αυτό σημαίνει ότι ένα ορισμένο ποσό του προϋπολογισμού προορίζεται για οικογενειακές παροχές.
2. Η κυβέρνηση πρέπει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της μείωσης των φορολογικών εσόδων σε μια περίοδο οικονομικής ύφεσης. Αυτό θέτει το ερώτημα σε τι βαθμό θα πρέπει να μειωθούν οι δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων των οικογενειακών παροχών.

Οι στόχοι βρίσκονται σε σύγκρουση μεταξύ τους επειδή οι τρόποι επίτευξης τους αποκλείουν αμοιβαία ο ένας τον άλλο. Ενώ ο πρώτος απαιτεί δαπάνες, ο δεύτερος απαιτεί εξοικονόμηση. Η διέξοδος – χρηματοδότηση με χρέος - έχει σοβαρές ανεπιθύμητες συνέπειες. Παρέχει βραχυπρόθεσμη ανακούφιση,

αλλά οι πληρωμές των τόκων, καθώς και η αποπληρωμή του πιστωτικού δανείου, τείνει να πνίξει τα δημόσια οικονομικά. Επιπλέον, η πιστωτική χρηματοδότηση μπορεί να επιβαρύνει τον πληθωρισμό.

Δύο βασικά κριτήρια για να κρίνουμε πολιτικές αποφάσεις

Σε ένα δημοκρατικό κράτος, όχι μόνο οι πολιτικοί ηγέτες, αλλά και οι πολίτες, θα πρέπει να κρίνουν τις επιλογές στη λήψη αποφάσεων. Μόνο τότε οι πολίτες θα είναι σε θέση να υποστηρίξουν ή να αντιταχθούν στις αποφάσεις που λαμβάνονται από την κυβέρνηση. Μπορούμε να φανταστούμε την άσκηση πολιτικής κρίσης ως μια διαδικασία κονστρουκτιβιστικής σκέψης που μοιάζει με μια εσωτερική αντιπαράθεση επιχειρημάτων. Διαφορετικοί εσωτερικοί ομιλητές προτείνουν διαφορετικές αξίες ή αρχές που οδηγούν σε διαφορετικές αποφάσεις. Το άτομο είναι σαν ένα δικαστής που ακούει όλους τους ομιλητές, εξισορροπεί ή ιεραρχεί τα επιχειρήματά τους και στη συνέχεια βγάζει μια ετυμηγορία που ανοίγει έναν δρόμο δράσης. Μπορούμε να φανταστούμε μία ιδανικού τύπου εσωτερική αντιπαράθεση σχετικά με το πολιτικό θέμα για τα οικογενειακά επιδόματα όπως αυτή.

Πρώτος ομιλητής

Η κοινότητά μας υπερασπίζει σθεναρά τα ανθρώπινα δικαιώματα και έχει ενσωματώσει πολλά από αυτά στο σύνταγμά μας. Περιλαμβάνουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση³⁰ και σε ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο.³¹ Ιδιαίτερα οι οικογένειες απολαμβάνουν την προστασία του κράτους. Οι οικογένειες υπηρετούν την κοινωνία στο σύνολό της, αναλαμβάνοντας την ευθύνη για την ανατροφή της νέας γενιάς. Ως εκ τούτου, είμαστε δεσμευμένοι από την υποχρέωση να φροντίζουμε ιδιαίτερα για τις οικογένειες που ζουν με χαμηλά εισοδήματα. Ως εκ τούτου, είμαστε υποχρεωμένοι να φροντίζουμε ιδιαίτερα τις οικογένειες που ζουν με χαμηλά εισοδήματα. Για το λόγο αυτό απαιτώ οι ελαφρύνσεις για το ναύλο του σχολικού λεωφορείου να παραμείνουν άθικτες, ιδιαίτερα σε αυτές τις δύσκολες στιγμές.

Δεύτερος ομιλητής

Αναλαμβάνουμε την ευθύνη για την κοινότητα σημαίνει ότι πρέπει να προσδιορίσουμε τα προβλήματα και τους κινδύνους που μας απειλούν και να διασφαλίσουμε ότι θα τα λύσουμε. Σε μεσοπρόθεσμη βάση, δεν μπορούμε να ξοδεύουμε περισσότερα από όσα κερδίζουμε. Αν μειώνονται τα φορολογικά μας έσοδα, πρέπει να μειώνονται και οι δαπάνες μας. Κάνουμε χάρη στις οικογένειες αν χρηματοδοτούμε τα επιδόματά τους μέσω πιστώσεων. Όλοι τους, και ιδιαίτερα τα παιδιά τους, θα πρέπει να αποπληρώσουν το μερίδιό τους, συν τους τόκους. Μια αποτελεσματική λύση στο χρηματοδοτικό μας πρόβλημα θα εξυπηρετήσει όλους. Ζητώ λοιπόν να μειωθούν οι δαπάνες στο βαθμό που οι δαπάνες από πιστώσεις μπορούν να αποφευχθούν, και να ζητηθεί από τις οικογένειες να συνεισφέρουν το μερίδιό τους.

Περισσότεροι ομιλητές μπορούν να πάρουν το «βήμα» εκφράζοντας περισσότερες βασικές οπτικές γωνίες. Ένας τρίτος ομιλητής, για παράδειγμα, εξετάζει τις επιθυμητές και ανεπιθύμητες μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της απόφασης όσον αφορά τη βιωσιμότητά της. Ποια είναι η επίδραση στον πλανήτη, τα συμφέροντα και τις συνθήκες διαβίωσης της επόμενης γενιάς, στην οικονομική ανάπτυξη, ή σε κοινωνικές ομάδες στο κάτω μέρος της κοινωνικής κλίμακας;

Δύο βασικές οπτικές στην άσκηση κριτικής για πολιτικά θέματα

Οι δύο πρώτοι ομιλητές επιχειρηματολόγησαν υπό το πρόσμα διαφορετικών αντιλήψεων για την ευθύνη. Ο ορισμός της ευθύνης του πρώτου ομιλητή ήταν κανονιστικό, με βάση το σύστημα αξιών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η φτώχεια αποτελεί μια σοβαρή παραβίαση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και, ως εκ τούτου, το κράτος δεν πρέπει να μειώσει την στήριξη των οικογενειών με χαμηλό εισόδημα. Ο ορισμός της ευθύνης του δεύτερου ομιλητή δεν βασιζόταν στις αξίες, αλλά στο σκοπό. Η αποτελεσματική λύση ενός επειγόντος προβλήματος είναι σημαντική, και κανένα ταμπού δεν πρέπει να αποσπάσει την προσοχή από αυτή την προτεραιότητα.

Ο τρίτος αναφέρεται σε πλευρές και των δύο εξετάζοντας τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της απόφασης.

30. Πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (20 Μαρτίου 1952), Άρθρο 2.

31. Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (10 Δεκεμβρίου 1948), Άρθρο 25.

Με απλά λόγια, οι άνθρωποι θέλουν να αντιμετωπίζονται ως άνθρωποι από την εξουσία και να έχουν λόγο ως προς το πώς διοικείται η χώρα (πρώτος ομιλητής), αλλά θέλουν και να κυβερνώνται καλά και αποτελεσματικά (δεύτερος ομιλητής).

Οι συζητήσεις μπορούν να οδηγήσουν σε αδιέξοδο εάν οι ομιλητές καταφύγουν σε διαφορετικά σημεία αναφοράς, όπως αξίες και σκοπό. Και τα δύο επιχειρήματα έχουν στέρεη βάση αλλά δεν "συναντούνται" αν δεν συνδεθούν μέσω μιας κοινής κριτικής βάσης.

Η κριτική ικανότητα για πολιτικά θέματα στις τάξεις της EDC/HRE

Στο σχολείο, οι μαθητές κάνουν χρήση της ελευθερίας της σκέψης και της γνώμης.³² Μαθητές που έχουν ακούσει τις εσωτερικές αντιπαραθέσεις επιχειρημάτων αποφασίζουν ελεύθερα. Ο/η εκπαιδευτικός δεν πρέπει να παρεμβαίνει ως ένας επιπλέον ομιλητής σε αυτή τη διαδικασία άσκησης κριτικής και να δίνει τη γνώμη του σχετικά με τη "σωστή" απόφαση.³³ Στη δημοκρατική πολιτική, κανείς δεν κατέχει απόλυτα πρότυπα κρίσης για τον καθορισμό της σωστής απόφασης. Ιδιαίτέρως, δε, ο/η εκπαιδευτικός δεν πρέπει να κάνει κατήχηση ή να παροτρύνει τους μαθητές να αναλάβουν δράση με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, ή ακόμα και να αναλάβουν δράση γενικότερα. Αυτό επαφίεται στους μαθητές να το αποφασίσουν, κι όχι στον/στην εκπαιδευτικό.

Οι μαθητές είναι ως εκ τούτου ελεύθεροι στην επιλογή των κριτηρίων. Θα πρέπει να τα συνειδητοποιήσουν αναστοχαζόμενοι την πολιτική τους κρίση. Αυτό είναι ένα μεγάλο βήμα προς τα εμπρός, σε σχέση με την κρίση που βασίζεται σε συναισθήματα ή διαίσθηση ("καλή" και "κακή"). Σε ένα ακόμα πιο προχωρημένο επίπεδο, μπορούν να δώσουν τους λόγους για την επιλογή τους όσον αφορά τα κριτήρια.

Ωστόσο, οι μαθητές θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι στην πολιτική πρέπει να ληφθούν αποφάσεις, και στην πραγματικότητα, η μη κρίση ισοδυναμεί επίσης με απόφαση. Ως εκ τούτου, δεν είναι αρκετό να ακούνε την εσωτερική τους αντιπαράθεση επιχειρημάτων και να απορρίπτουν τους ομιλητές, χωρίς να αποφασίσουν ποια απόφαση θα πάρουν. Βασικά, όταν εξετάζουν συγκρουόμενους στόχους, όπως στην προκειμένη περίπτωση, οι μαθητές μπορούν:

- να βάλουν προτεραιότητες, δηλαδή, να αποφασίσουν να διατηρήσουν τις οικογενειακές ελαφρύνσεις ή να υιοθετήσουν μια πολιτική σφιχτής περικοπής δαπανών,
- να βρουν μια συμβιβαστική λύση: σε αυτή την περίπτωση, αυτό θα ισοδυναμούσε με ήπιες περικοπές στις οικογενειακές ελαφρύνσεις και μετρημένες δαπάνες επί πιστώσει. Σκεφτόμενο πιο προσεκτικά πώς θα δαπανηθεί ένας μικρότερος προϋπολογισμός με τέτοιο τρόπο ώστε όσοι έχουν περισσότερη ανάγκη βοήθειας να εξακολουθούν να τη λαμβάνουν δίνει στις τεχνικές λεπτομέρειες μια νέα σημασία υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Διαφορετικές μέθοδοι, αλλά όχι όλες, βοηθούν τους μαθητές να σκέφτονται προσεκτικά σχετικά με ζητήματα που απαιτούν πολιτική κριτική ικανότητα. Αυτές περιλαμβάνουν:

- συνεδρίες ολομέλειας – κριτική σκέψη, αντιπαράθεση επιχειρημάτων (debate) και συζητήσεις,
- γραπτή εργασία με ανατροφοδότηση από τον/την εκπαιδευτικό,
- εργασιοκεντρική μάθηση που ακολουθείται από μια φάση επαναθεώρησης του θέματος και συζήτησης.

Τα θέματα που επιλέγει ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να επιτρέπουν πειστικές επιλογές αμφιλεγόμενων απόψεων και να είναι μέσα στις δυνατότητές των μαθητών, δηλαδή όχι πολύ περίπλοκα. Τα θέματα της επικαιρότητας διεγείρουν το ενδιαφέρον των μαθητών, αλλά είναι πιο δύσκολα καθώς τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές ενεργούν ως πρωτοπόροι.

32. Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (20 Νοεμβρίου 1989), Άρθρα 13, 14 και Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (4 Νοεμβρίου 1950), Άρθρα 9, 10.

33. Βλέπε τον φάκελο εργασίας για την επαγγελματική δεοντολογία των εκπαιδευτικών της EDC/HRE σε αυτό το βιβλίο.